

III. helyezett

BALOG ALEXANDRA

Magunkon innen és túl

Vészits Andrea: Ábris és az azúrkék patkány

Az elveinkhez ragaszkodás makacsságát nem feltétlenül tekintjük korfüggő tulajdonságnak, inkább jellembeli adottságként hivatkozunk rá, de tagadhatatlanul tapasztalataink hatására erősödik. A jót akarás önreflexivitas nélküli cselekvése pedig gyakran a hagyományozódott elképzeléseinket alkotja újra, miszerint a szülőknek, tanároknak és úgy egyetemesen a felnőtteknek igazuk van, mert ők már *nagyok* és *értik*. Ábris az azúrkék patkánnyal való megismerkedésekor épp ezeknek a meg nem értett történeteknek az elemi elutasítását éli át: Vészits Andreának a Pagony Kiadó gondozásában megjelent, *Ábris és az azúrkék patkány* című regényében épp az ösztönös megkérdőjelezés és kísérletezés válik vezérelvvé. Most már csak az a kérdés, hogy felnőttként tudunk-e rugalmasak lenni preconcepcióinkat tekintve, és látjuk-e meggyőződéseink következményeit, vagy újra kell tanuljuk a felelősségvállalást.

A regény első oldalai szó szerint rideg pozícióból indítanak: a súlyos állatallergiával küzdő Ábris klinikai környezetben várja az apukáját, akiről kiderül, hogy állatkísérletekkel foglalkozik. A szülők elővigyázatosságát és félelmét felülírja Ábris elhatározása, amivel próbál felülkerekedni az allergiáján, amikor megtalálja a furcsa színű patkányt a mosdóban, akiről véletlenül kiderül, hogy a napokban kerülne boncasztra. Köhögéssel és könnyekkel küszködve, de hazacsempészi az állatot, ami a megmentésnek csupán az első lépése. Ábris magától értetődő ok-okozati összefüggések mentén gondolja végig feladatát, teendőit, felnőtteket megszegényítő módon pedig tetteinek következményeit, majd fogát összeszorítva vállalja allergiájának különböző intenzitású tüneteit is. Az esetek többségében Ábris nem keresi az oda vezető okokat, ahogy allergiáját, úgy a családban lévő elhidegült kapcsolatot vagy a túlterhelt egészségügyi ellátást – ahol sohasem jut túl a sürgősségi várótermen – sem próbálja megérteni, így az őt körülvevő történetek negatívumait is hajlamos egyszerű jellemzőkként érzékelni. Néhol ugyan megkérdőjelezhető az érzékeny témák sokaságának hatása, viszont ez inkább a korábbiakban említett felnőtt előítéletek működésével, mintsem a gyerekek teherbírásával magyarázható: Ábris nem a szülei és nagyszülei közötti ismeretlen konfliktus megoldására vagy az allergiájából való kigyógyulásra, hanem a – színe miatt Azúrnak nevezett – patkány megmentésére vállalkozik, ezzel az elhatározással hívja fel telefonon a rég nem látott nagymamáját, aki nagypapájával és számos állattal él a pesti házban és a kertben. A nagyszülők tere nyújtja az egyetlen megoldást Azúr jövőjének szempontjából, ezért az egészségügyi problémák, családi konfliktusok és a nagyszülők idegenségének szorításában Ábris mégis vállalkozik az útra.

Az első telefonhívástól kitapintható a két idősebb generáció közötti konfliktus, amit az anyuka enyhén eltúlzott megszólalásai fokoznak, bár ezekről sokszor nem derül ki, hogy azokat az allergia miatti aggodalom vagy a szüleivel szembeni ellenszenv nagyítja fel. Azúr kalandos menekítése során Ábris és közte számos egyezés rajzolódik ki: a kisállat a megmentőjéhez hasonlóan a magától értetődő kapcsolatokban próbálja értelmezni a körülötte lévő világot. Ilyenformán nyugtatja apját is, aki a nagyszülők ellenszenvétől tart: „Tudják, hogy az apukám vagy, és azért szeretnek.” Azúr kihangosított gondolatai sem állnak távol Ábrisnak a szüleire adott reakcióitól: Azúr az őseitől való örökségként érzékeli az ismeretlen és ismerős tényezőket – „Tudok dolgokat, amiket még sose tapasztaltam. Ez velem született. Örököltem a tudást a felmenő patkányaimtól” –, ahogyan ezt Ábris is teszi: „[e]zek szerint nemcsak a szemünk színét vagy a balkezességet örököljük, hanem ilyen bonyolultabb családi dolgokat is. De ezeken

talán lehet változtatni, ellentétben a szemszínnel.” A kialakult helyzet mégis kompromisszumra és a komfortzónákból való kilépésre kényszeríti a rokonokat, ahogyan Ábrist is, hisz felméri saját határait azáltal, hogy nagyszüleinek bevallja otltélé hátsó szándékát. Ábris vallomását egy zavaros éjszaka váltotta ki, ugyanis a megtámadott Azúr kimenekítése közben az állat vére Ábris kezén maradt, így nem lehetett tovább titkolni a háttérben történő vállalkozást, viszont a nagyszülőktől érkező reakció – ahogyan a szekkókra adott is – az unokájuk szándékában, ítélőképességében való bizalmat és elfogadást hangsúlyozza, amit az allergia miatti folyamatos kitettségekben kevésbé érzékelhet. Az állatok távolságtartó figyelme hasonló kapcsolatot alakított ki, hisz a kutyák és macskák nem csupán Ábris, de Azúr védelmére is keltek: „A te patkányod az ő patkányuk is. Ide tartozik.”

A kötet színhasználatában erősíti Ábris rajzolás iránti szeretetét, bár a benne található illusztrációk fekete-fehérsége elsősre meglepően hat: hogyan kerülhetnek színtelen rajzok egy olyan kötet lapjai közé, amelyekben árnyalatok vannak, és az érzékszervi hatások is színek által válnak érthetővé? A szöveg fordulatai és megoldásai Vészits Andrea munkásságát tekintve nem meglepőek, hisz korábbi, szintén a Pagony gondozásában megjelent *Agáta és a jegenyenyár* című kötete hasonlóan a természeti és állati közelség, valamint ezek egyszerű, de expresszív leírásával árnyalja a magány és félelem, valamint az ezekkel párosuló tenni akarás ellentétét. Azúr és Ábris helyzetének párhuzamaiból adódóan érzékeléseik is számos ponton kereszteződnek: Azúr a természettel való ismerkedéskor fogalmazza meg, hogy „Na, ilyen a boldogság. Zöld a színe”, ahogyan Ábris is az első erdei sétájakor: „[b]enne vagyok az erdőben, és az erdő bennem van.”

A körülötte lévő természettel szembeni tudatossága nem egyedi: Ábris szekkóihoz fűződő viszonyában is hasonló gondolatok tűnnek fel, ugyanis nem csintalanságból használja a körülötte levő falakat vászonnak: „Még jó, hogy ezt a sok rossz érzést, aggodalmat, félelmet és szorongást nem neki kell cipelnie, hanem átvették a falak, akik erősebbek, mint ő, és talán nem is éreznek.” A sorok között tapintható Ábris különös érzékenysége a környezete iránt: nem csupán az élőlények felé fordul empátiával, de a tárgyakat sem értelmezi csupán eszköz mivoltukban. Vészits Andrea kötetének egyik különös erőssége, hogy tudja, meddig érdemes feszegetni a határait: Ábrinak nem múlik el csodával határos módon az allergiája – csupán enyhül a friss levegő hatására –, Azúr, akit Ábris sem tud egyedül mindenféle veszélytől megvédeni, többször is megpróbál elszökni a szabadságát keresve, és az idősebb generációk sem borulnak össze a kötet végén, viszont valóságghú ritmusban mégis enyhül a környezetre nehezedeő nyomás.

A kötet során nem válik világossá, hogy Ábris mennyire szeretné ösztönözni az őt olvasókat, vagy éppen példát mutatni, így a megoldatlan mély konfliktusok mintha csak keretként szolgálnának, viszont annál sokkal erőteljesebb kérdéseket vetnek fel, mint hogy a szerepük ennyivel magyarázható legyen. Ábris anyja szülei iránti haragjában, több év távolság után úgy gondolja, hogy ők nem érdemlik meg unokájukat, ami elindítja a fel nem tett és meg nem válaszolt kérdések sorozatát: „Miért kéne őt megérdemelni? Micsoda ő, egy kitüntetés?” Az ábrisi kitüntetés mintha az állatokhoz való viszonyulás jelképévé válna, viszont az tisztázatlan marad, hogy melyik oldalé. Ábris története megnyitja azokat a kérdéseket, amelyek a generációs preconcepciókból és félelmekből eredő frusztrációkat tárgyalják, pontosabban, hogy ezek hogyan irányítják a fiatalabbak mozgásterét. Az állatjogokkal kapcsolatos szélsőséges szempontok viszont nem oldódnak, ez a kötet egyetlen hiányosságaként róható fel, ugyanakkor épp a valóságosságát erősíti.

Ábris néhány napját Azúr gondolatainak beékeléseivel olvashatjuk, akinek sem mozgásteret, sem valódi társa nem adatik a kötet során: amíg Ábris összebarátkozik az állatokkal és a nagyszülőkkel, Azúr próbál a kert élőlényei felé közeledni. A leírások az örökölt és átadott tudáshalmaz meglepő formáját vázolják, hisz nem vezethető le pontosan, hogy milyen szempontból alakult e patkány tudata, viszont ezek az olykor ellentmondásos ismeretek és ismeretlenek arra a típusú feltétel nélküli elfogadásra erősítenek rá, amit Ábris a nagyszülei részéről érzékel. (*Pagony, 2025*)